

บทที่ ๒

ความโลภในแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

๒.๑ความเป็นมาของแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

หลักการสำคัญของทัศนะของสำนักปรัชญาประโยชน์นิยม คือ “การถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูกชั่วดี กล่าวคือ การกระทำใดก็ตามที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดก็ถือว่าดีว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ดีถูกต้องตามหลักศีลธรรม”^๑

แนวคิดกลุ่มนี้ต้องการปฏิเสธระบบความคิดที่ตายตัว ไม่สนใจแรงจูงใจอันเนื่องมาจากไม่สามารถมองเห็นได้ คู่แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำอย่างเดียว โดยถือว่าทุกคนเท่าเทียมกันหมด แนวคิดนี้เกิดขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยนักปรัชญาชาวอังกฤษ ๒ คนคือ เจอโรมี เบนธัม ผู้เป็นอาจารย์ และจอห์น สจ๊วต มิลล์ ผู้เป็นลูกศิษย์

ตามทัศนะของเบนธัม ประโยชน์นิยม หมายถึง หลักการที่ถือว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์นั้น ก็ขึ้นอยู่กับว่าการกระทำนั้นจะเพิ่มหรือลดความสุขของปัจเจกชน หรือชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ถ้าการกระทำนั้นเป็นการกระทำหน้าที่เพิ่มความสุขก็ถือว่าเป็นประโยชน์ ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ถ้าลดความสุขก็ถือว่าไม่มีประโยชน์เป็นต้น^๒ นอกจากนั้น เบนธัม ยังได้ยอมรับว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัวมาแต่กำเนิด

ดังนั้น หลักประโยชน์นิยมของเบนธัมจึงเน้นที่ประโยชน์ตนเองว่าจะต้องได้รับการตอบสนองแล้วประโยชน์ส่วนรวมก็จะตามมาเองในภายหลัง ในแง่ของความสุข เบนธัม เห็นว่าประโยชน์ก็คือความสุข ความสุขของมนุษย์และสัตว์นั้น ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น สิ่งที่ดีถือว่าเป็นประโยชน์ก็คือ สิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์นั่นเอง

ตามทัศนะของมิลล์ ประโยชน์นิยม หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนส่วนมาก ถือว่าเป็นเกณฑ์ตัดสินได้ว่าการกระทำนั้นสมควรหรือไม่สมควรกระทำ ดีหรือไม่ดีโดยแนวคิดนี้ไม่ได้สอนว่า สิ่งที่เราควรทำคือสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่เรามากที่สุด แต่สอนว่าสิ่งที่ควรทำก็

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, สำนักพจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย,(กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า๑๐๑.

^๒Jeremy Bentham. **The Principle of Moral and Legislatuon**,(New York: Halfner Publishing, 1948), P.3.

^๓Vatsyayn Dr., **Made Easy Ethics** (New Delhi: Kadar Ram Nath,1986) P.82.

คือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด หลักการนี้มีชื่อว่าหลักมสุข^๔ หมายถึง หลักที่ถือว่าความถูกต้องของการกระทำขึ้นอยู่กับแนวโน้มที่การกระทำนั้นจะก่อให้เกิดความสุข ความผิดขึ้นอยู่กับแนวโน้มของการกระทำที่จะก่อให้เกิดสิ่งที่สวนทางกับความสุข^๕ และในการกระทำใดๆ ก็ตาม ต้องนำผลของการกระทำนั้นมาเปรียบเทียบกับหลักการนี้เสมอ ถ้าเข้ากับหลักการนี้ก็ถือว่าถูกต้อง มีประโยชน์ แต่ถ้าไม่เข้ากับหลักการนี้ก็หมายความว่าการกระทำนั้นไม่มีประโยชน์ ในแง่ของความสุขของมิลล์คัดค้านแนวคิดของเบ็นธัมที่เห็นว่าความสุขของมนุษย์และสัตว์เท่าเทียมกันในด้านปริมาณ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์จะมีความพอใจเหมือนกับสัตว์ มิลล์เห็นว่าสิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ก็คือ มนุษย์รู้จักคุณภาพของความสุขมากกว่าสัตว์ ที่รู้จักเพียงปริมาณของความสุขเท่านั้น กล่าวคือ มนุษย์สามารถที่จะเลือกบริโภคความสุขที่ดีกว่าเสมอ ในขณะที่ตนเองสามารถจะเลือกได้ เช่น การรับประทานอาหารเหลือเดนกับรับประทานอาหารในโรงแรมหรูๆ ในฐานะที่เขาพอจะเลือกได้ก็คงไม่มีใครเลือกรับประทานเหลือเดน

ตัวอย่าง ตำรวจจับนักเลงผู้มีอิทธิพลได้และทราบมาว่า ถ้าส่งบุคคลนี้ขึ้นฟ้องศาลเขาจะต้องหลุดคดีแน่ จึงทำฆาตกรรมด้วยคิดว่า ถ้าเขาตายประชาชนจะเป็นสุขมากขึ้น ดังนั้นการฆาตกรรมจึงเป็นความถูกต้อง

ต่อมาพบว่ามีข้อบกพร่อง จึงแก้ไขแนวคิดเสียใหม่ให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น เรียกแนวคิดนี้ว่า “กฎประโยชน์นิยม” (Rule-Utilitarianism) หมายถึง ไม่ต้องพิจารณาการกระทำในแต่ละครั้ง แต่ให้พิจารณาว่าถ้าทุกคนกระทำเหมือนกันประโยชน์สุขจะเกิดขึ้นอย่างมาก

ตัวอย่าง ถ้าตำรวจจับนักเลงผู้มีอิทธิพลได้และจากประจักษ์พยานทำให้มั่นใจได้ว่า เขาเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังความชั่วมากมาย จับมาดำเนินคดีก็หลุดรอดจากตารางไปได้ทุกครั้ง ดังนั้นการยิงทิ้งจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด ถ้าตำรวจทุกคนในโลกยึดหลักการนี้โลกจะเกิดความสงบอย่างแน่นอน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

เมื่อนำหลักประโยชน์ของเบ็นธัมและมิลล์มาเปรียบเทียบกันจะเห็นได้ว่าประโยชน์ตนเองต้องมาก่อน เพราะมนุษย์เห็นแก่ตัวอยู่แล้ว จึงต้องสนองความเห็นแก่ตัวของตนเองให้พอก่อน ส่วนมิลล์เห็นว่า ประโยชน์ส่วนรวมต้องมาก่อนแม้ตนเองจะต้องเสียประโยชน์ไปเพราะการกระทำนั้นก็ถือว่าสมควรที่จะทำเพราะ เป็นการมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

^๔ วิทยุศุทวทย. ศ.ดร. จรยศาสตร: มนุษย์กับปัญหจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ ม.ป.ป., ๒๕๒๐), หน้า ๑๑๑.

^๕ John Stuart Mill. *Utilitarianism*, (New York : E.P. Dutton and Company Inc., 1951), P.8.

แนวคิดปรัชญาสำนักนี้จัดว่าเป็นทัศนะทางจริยศาสตร์ที่ใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมว่า การกระทำใดบ้างที่สมควร และไม่สมควรกระทำ ซึ่งเกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศอังกฤษ โดยนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงคนสำคัญของอังกฤษ ๒ ท่าน คือ เจเรอมี เบ็นธัม (Jeremy Bentham) และ จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) ที่ได้เสนอแนวคิดนี้ขึ้นโดยใช้ชื่อว่า ปรัชญาประโยชน์นิยม (Utilitarianism) โดยมีกรอบแนวคิดที่สำคัญ ซึ่งการตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด ขึ้นที่ผลของการกระทำเป็นเกณฑ์ถ้าการกระทำใดที่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนมาก ก็ถือว่า การกระทำนั้นถูกต้องสมควร หากการกระทำใดก็ตามที่ก่อให้เกิดผลที่สวนทางกับความสุข ก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดโดยที่มีเกณฑ์การตัดสินพอสรุปได้ดังนี้

- จะต้องกำหนดในสิ่งที่สามารถให้ประโยชน์สุขมากที่สุดและยาวนานที่สุด
- จะต้องเลือกสิ่งที่เลวร้ายที่สุดถ้าไม่มีสิ่งใดให้เลือก
- จะต้องยึดเอาประโยชน์สุขมากที่สุดจำนวนมากที่สุดของคนจำนวนที่มากที่สุด ในสังคมนั้นเป็นเกณฑ์
- จะต้องไม่ลดประโยชน์สุขของตนเองให้ลดน้อยลงไปกว่าประโยชน์ของผู้อื่น หรือไม่ลดประโยชน์ของผู้อื่นให้น้อยไปกว่าประโยชน์ของตน นั่นก็จะต้องมีความสุขเสมอกัน
- จะต้องไม่คำนึงถึงเจตนาเป็นสำคัญ ให้ถือเอาประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นอันเป็นผลที่สำคัญยิ่งกว่า
- จะต้องคำนึงถึงผู้กระทำนั้นด้วยว่าเป็นผู้หนึ่งที่จะได้รับผลของการกระทำนั้นเหมือนกันกับผู้อื่นในสังคม^๖

ประโยชน์นิยมแบบสุขนิยม ได้แก่ประโยชน์นิยมประเภทที่มีแนวคิดว่าคุณค่าของความดีชั่วของผล การกระทำ ขึ้นอยู่กับความพอใจ หรือความไม่พอใจเท่านั้น ดังที่เบ็นธัมได้ให้ทัศนะว่า ปริมาณของความพึงพอใจของสิ่งมีชีวิตนั้นเท่าเทียมกัน และเห็นว่าคุณธรรม ความรัก ความรู้ และความงามนั้น เป็นสิ่งดี แต่ไม่ยอมรับความดีนั้นเป็นอิสระจากความดีคือความพึงพอใจ^๗ จุดมุ่งหมายที่ต้องการคือ สิ่งที่ดีก่อให้เกิดความสุขหรือความพึงพอใจเท่านั้น และการแสวงหาความหรือป้องกันความทุกข์หรือความเจ็บปวด นี่ก็คือจุดมุ่งหมายเดียวกันเท่านั้นที่มนุษย์ต้องการ เพราะว่าความพึงพอใจและความเจ็บปวดคือสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีในฐานะเป็นเป้าหมาย และความดีหรือไม่ดีนั้นมิค่านในตัวเอง

^๖ บุญมี แท่นแก้ว, ผศ. **จริยธรรมกับชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๑.

^๗ คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน, **จริยปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: อรุณสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๖๕.

เพราะฉะนั้น จึงเรียกประโยชน์นิยมแบบนี้ว่า ประโยชน์นิยมแบบสุขนิยม เพราะถือว่าความพึงพอใจเป็นฐานะเดียวกันเท่านั้นที่น่าปรารถนา^๔

๒.๒ แนวคิดสนับสนุนจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

แนวคิดประโยชน์นิยมในการจัดการความโลภของปรัชญาสำนักนี้จัดว่าเป็นทฤษฎีทางจริยศาสตร์โดยถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความ ผิด ถูก ชั่ว ดี กล่าวคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุดถือว่าการกระทำที่ดี^๕

ประโยชน์นิยมในทัศนะของ จอร์จมิลล์ถือคติว่าแนวคิดของ มิลล์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสูงสุดก็คือ ความพึงพอใจหรือความสุข ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยสมัชชนักปรัชญารุ่นก่อนเขาแล้ว เพราะจุดมุ่งหมายที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากความเจ็บปวดทรมานก็คือความสุขนั่นเอง แต่ถึงมิลล์จะยอมรับว่าความสุขคือเป้าหมายของชีวิต แต่ว่าความสุขนั้น ไม่เหมือนกันกับความสุขในแนวคิดของเบ็นชัม

แนวความคิดของมิลล์นั้นขัดแย้งกันกับเบ็นชัมมาก สาเหตุเพราะมิลล์ได้แยกความสุขออกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านปริมาณและด้านคุณภาพ ในขณะที่เบ็นชัมเน้นเฉพาะด้านปริมาณเท่านั้น ในทัศนะของมิลล์นั้นถือคุณภาพของความสุขว่าให้ค่าความพึงพอใจแก่คนเรามากกว่า เพราะเป็นความสุขที่ยาวนานและถาวรผิดกัน เบ็นชัมที่ไม่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนทางความรู้สึกของบุคคลแต่ละบุคคลเลย ดังนั้นการตีค่าความสุขแบบรวม ๆ กันของเบ็นชัมจึงนับได้ว่าเป็นข้อบกพร่องอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เองที่มิลล์ได้ปรับปรุงแนวคิดเรื่องความสุขและประโยชน์ขึ้นมาใหม่ หากกล่าวโดยสรุปแล้วมิลล์พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าความสุขทั่วไปมีอยู่หลายประเภท คือความสุขที่สัตว์มีได้และความสุขที่มนุษย์มีได้ ในส่วนคุณภาพของความสุขของมนุษย์เองก็มีความแตกต่างกัน คือ ความสุขที่คนฉลาดมีได้และความสุขที่คนโง่มีได้ ซึ่งความสุขแต่ละอย่างนั้นก็ให้ค่าความพอใจแก่ผู้ที่ชอบแตกต่างกัน เช่น ถ้าคุณภาพความสุขของคนฉลาด ก็ย่อมมีมากกว่าของคนโง่ คุณภาพความสุขของคนโง่ย่อมมีคุณภาพมากกว่าสัตว์เป็นต้น

ความเป็นกลางของประโยชน์นิยม มิลล์ได้ชี้แจงถึงการวางตัวอย่างเป็นกลางหรือความเป็นกลางของลัทธิของเขาว่า ไม่ใช่ลัทธิที่สนับสนุนประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้องเท่านั้น แต่เป็นลัทธิที่สนับสนุนความสุขที่ให้ประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุด โดยที่มิลล์ยอมรับว่า “หลักตัดสิน

^๔ D.D.Raphael, *Morality and Philosophy*, (New York: Oxford University Press 1981), P. 35.

^๕ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ – ไทย*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๑.

การกระทำของประโยชน์นิยมไม่ใช่ความสุขที่มากที่สุดของผู้ที่กระทำ แต่เป็นความสุขที่มากที่สุดของคนทั้งหมด^{๑๐} ประโยชน์นิยมนั้นเรียกร้องให้ผู้กระทำวางตัวเป็นกลางอย่างเข้มงวด โดยทำตัวเหมือนผู้ที่ไม่เข้าข้างใด^{๑๑} ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลางระหว่างความสุขของตนเองกับความสุขของส่วนรวมที่ผู้กระทำต้องให้ความสนใจกับประโยชน์ส่วนรวมให้มาก จึงจะเห็นได้ว่าแนวคิดประโยชน์นิยมนั้นไม่ได้สอนให้คนเห็นแก่ตัว แต่สอนให้เล็งเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากที่สุด

ปัจจัยที่ส่งผลให้มนุษย์ทำประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่น

มิลล์ให้เหตุผลในปัจจัยดังกล่าวไว้ว่า สาเหตุหรือแรงผลักดัน ก็คือ พันธะ ทางศีลธรรมนั่นเอง เพราะทุกการกระทำเราต้องมีพันธะกับสิ่งนั้นเสมอ เช่น ถ้าเราทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป มักมีคำถามเกิดในใจเสมอว่า เราทำเพราะอะไร เพื่ออะไร เป็นต้น ซึ่งคำตอบก็คือ เพราะเรามีความรู้สึกว่าต้องทำตาม ความรู้สึกดังกล่าวนี้แหละคือ พันธะ มิลล์กล่าวว่า กฎของศีลธรรมอื่น ๆ นอกจากประโยชน์นิยมนี้ ต่างก็มีพันธะอยู่ด้วยกันทั้งนั้น และในลักษณะของเขาก็เช่นกัน โดยที่ปัจจัยผลักดันที่ทำให้ทำตามอันเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องหรือเป็นพันธะที่จะต้องทำตามหลักประโยชน์นิยมนั้นเพราะมีเหตุจูงใจอยู่ ๒ ประการคือ

๑. ปัจจัยผลักดันภายนอก หมายถึงพลังสนับสนุนให้ทำตาม ซึ่งได้แก่ ความหวังที่จะได้รับผลประโยชน์ และความกลัวต่อความไม่พอใจของเพื่อนมนุษย์ ปัจจัยเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความกลัว ความรัก ความคาดหวังสิ่งที่จะได้รับตอบแทนจากธรรมชาติ สังคม สิ่งแวดล้อม และศาสนา จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์ทำตามหน้าที่ กฎเกณฑ์ทางศีลธรรม โดยที่ไม่มีเหตุผลส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง กฎจริยธรรมหรือศีลธรรมที่สังคมได้วางไว้ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรปฏิบัติ เพราะเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วนั้น^{๑๒}

๒. ปัจจัยผลักดันภายใน หมายถึง พลังสนับสนุนให้ทำตามหน้าที่ ซึ่งได้แก่ความรู้สึกแบบอัตโนมัติในจิตใจของเรา เป็นความรู้สึกที่อยู่ลึกๆ ในจิตใจของเรา ที่แต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันอันสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านสังคม สถิติปัญญาที่ได้รับการอบรมขัดเกลาที่แตกต่างกัน มิลล์เรียกปัจจัยอันเป็นความรู้สึกเล็กๆ ของมนุษย์นี้ว่า “มโนธรรม” ที่ประกอบไปด้วยความเห็นอกเห็นใจ ความรัก ความกลัว อันเป็นสิ่งที่ได้รับการสั่งสมมาจากอดีต มิลล์เรียกว่าเป็น “ลักษณะ

^{๑๐} John Stuart Mill. *Utilitarianism*, (New York : E.P. Dutton and Company Inc.1951), P.10-11.

^{๑๑} วิทวัสทเวทย์, ศ.ดร. จริยศาสตร์: มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ ม.ป.ป., ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๒.

^{๑๒} John Stuart Mill. *Utilitarianism*, (New York : E.P. Dutton and Company Inc.1951), P.34.

ลึกลับ” ที่เกิดขึ้นและเป็นพันธะที่ทำให้เราต้องทำตามหน้าที่ ดังที่อธิบายไว้ว่า^{๑๓} “พลังลึกลับนี้เองที่เป็นตัวห้าม เมื่อเวลาเราจะละเมิดหน้าที่ และถ้าเราหลงทำผิดไปคือการละเมิดต่อหน้าที่ เราก็จะเผชิญกับความรู้สึกเช่นนี้ ทำให้เรารู้สึกผิดและเสียใจที่ทำอะไรลงไป”^{๑๔}

และมโนธรรมนี้เองเป็นพลังสนับสนุนสูงสุดที่ทำให้เราทำตามหลักมสุข ซึ่งมิลล์หมายถึงความรู้สึกทางสังคมของเราที่พัฒนาขึ้นมาจากการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นจนทำให้เราไม่อาจจะคิดถึงตัวเองอย่างโดดเดี่ยวได้แต่จะต้องนึกถึงตัวเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม เสมอกล่าวคือการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเรามาก และการอยู่ร่วมกันนี้เราจะต้องให้ความสำคัญแก่ผลประโยชน์หรือความสุขของทุกคน^{๑๕}

จากมโนธรรมแล้ว การเชื่อมโยงหรือการโยงใยทางด้านศีลธรรม ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เพราะการสั่งสมความคิดและประสบการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็เป็นแรงจูงใจหรือปัจจัยผลักดันภายในอีกตัวหนึ่งที่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจของเราจนทำให้เราคิดว่าการทำตามหน้าที่เป็นเรื่องธรรมชาติ มิลล์ได้กล่าวอย่างหนักแน่นว่าการโยงใยทางศีลธรรมนี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมามาก เป็นสิ่งที่ทำให้ความรู้สึกของเราคลมกลืนเป็นธรรมชาติ เพราะหากขาดพลังสนับสนุนส่วนนี้ไปก็ไม่อาจทำให้ความรู้สึกทางด้านศีลธรรมของมนุษย์เป็นธรรมชาติได้^{๑๖}

จะเห็นได้ว่าเหตุจูงใจหรือปัจจัยผลักดันภายนอกและภายในนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์รู้สึกมีพันธะที่จะต้องทำตามและทำหน้าที่ร่วมกันในสังคม เมื่อมีความเข้าใจและมุ่งประสานประโยชน์ร่วมกันแล้วก็กลายเป็นพันธะทางสังคมจนกลายเป็นรากฐานความรู้สึกทางสังคมในที่สุดซึ่งจะเอื้อต่อระบบศีลธรรมแบบประโยชน์นิยมเป็นอย่างยิ่ง

สรุปแนวคิดประโยชน์นิยมของ จอร์จฮิวทิมิลล์

จากการกล่าวมาเกี่ยวกับแนวคิดประโยชน์นิยมของ จอร์จฮิวทิมิลล์สามารถที่จะสรุปกรอบแนวคิดสำคัญได้ว่า ความสุขคือสิ่งเดียวเท่านั้นที่ปรารถนา มิลล์เห็นว่า มนุษย์นั้นต่างปรารถนาความสุขเป็นปกติธรรมดา และเป็นสิ่งที่แน่นอนว่าความสุขนั่นเองที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติทุกอย่างของมนุษย์ และแรงจูงใจไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำ แรงจูงใจไม่อาจที่จะนำมาเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด เพราะการกระทำไม่ได้ให้ค่าความถูกผิดที่ตัวมันเอง แต่ว่า

^{๑๓} Ibid. P. 34.

^{๑๔} Ibid. P. 35.

^{๑๕} เนื่องน้อย บุญยบุตร, ผศ., จริยศาสตร์ตะวันตก, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๑๔.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐.

ผลการกระทำเท่านั้นที่มีค่าความถูกผิดมากกว่า กล่าวคือ ถูก ผิด ของการกระทำไม่แน่นอนตายตัว แต่จะแปรผันตามผลที่เกิด แม้ในกรณีนี้จะถูกวิจารณ์ว่าลัทธิของเขาสอนให้คนเป็นคนเย็นชาก็ตามแต่มีลัทธิที่ยืนยันว่า แรงจูงใจไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำแน่นอน

ประโยชน์นิยมของมิลล์ไม่ขัดแย้งกับศาสนา หากตีความว่าคำสอนของศาสนาเป็นไปเพื่อความสุขของมหาชน แต่หากศาสนาใด ๆ ก็ตามที่สอนว่าการกระทำใดที่เป็นเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ประโยชน์นิยมในทัศนะของมิลล์ก็จะคัดค้านและไม่ยอมรับศาสนานั้น เพราะประโยชน์นิยมในทัศนะของมิลล์มีหลักอยู่ที่การกระทำเพื่อประโยชน์สุขแก่คนส่วนรวม อะไรก็ตามเมื่อนำทัศนะของมิลล์ไปเทียบเคียงและตัดสินแล้ว ถ้าขัดแย้งแนวคิดของมิลล์ก็ถือว่าการกระทำนั้นผิด

๒.๓ ความโลภในทัศนะประโยชน์นิยม

ความโลภ คือ ความอยากมี อยากได้เพื่อประโยชน์ของตัวเอง บุคคลที่มีความโลภนั้นจะต้องการเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆมากเกินความจำเป็น แม้ว่าเขาจะมีทรัพย์สินสมบัติใช้อย่างพอเพียงแต่ก็ยังไม่รู้จักพอ ต้องการมากขึ้นอีกโดยปราศจากความสนใจความต้องการของผู้อื่น ซึ่งในหลายๆแนวคิดคือความเห็นแก่ตัว นึกถึงแต่ตนเอง ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน

ประโยชน์นิยมในทัศนะเจเรมีย์ เบนธัม เป็นนักปรัชญาหรือนักปฏิรูปสังคมคนสำคัญของประเทศอังกฤษ ซึ่งแนวความคิดทางปรัชญาของเขานั้นจัดอยู่ในกลุ่ม สุขนิยม ก่อนที่จะพัฒนาแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแบบประโยชน์นิยมแบบสุขนิยม เพราะมีทัศนะว่า แรงจูงใจที่ทำให้มนุษย์ทำการที่แท้จริงคือความพึงพอใจ คนเรตัดสินใจว่าจะอะไรดีพึงกระทำก็อยู่ที่ว่าการกระทำนั้นให้ความพึงพอใจแก่เรามากน้อยแค่ไหน หรือช่วยให้หลีกเลี่ยงความทุกข์ทรมาน ซึ่งเป็นอุปสรรคของความพึงพอใจได้มากน้อยแค่ไหน^{๑๖} มาตรการการวัดเช่นนี้เป็นธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัวมาแต่กำเนิด^{๑๗} การที่เราพูดว่าเราทำเพื่อผู้อื่นเรามักคิดว่าสิ่งนั้นจะให้ประโยชน์แก่เรามากแค่ไหนด้วยกันทั้งนั้น เพราะคนเรานั้นมักจะกระทำทุกสิ่งจากแรงจูงใจของความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนไม่ช้ามาจากนิสัย^{๑๘} ดังนั้น กรอบความคิดเหล่านี้จึงเป็นกรอบความคิดโดยรวมอันเป็นพื้นฐานทางปรัชญาของเบนธัม

^{๑๖} กิรติ บุญเจือ, **ปรัชญาเบื้องต้นและตรรกวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๑๖.

^{๑๗} Vatsyayan Dr., **Made Easy Ethics**, (New Delhi: KedarNath Ram Nath, 1986), P. 82.

^{๑๘} D.D.Raphael, **Moral Philosophy**, (New York: Oxford University Press 1981), P. 38.

๒.๓.๑. ทัศนะเรื่องธรรมชาติของมนุษย์เป็นธัมเริ่มต้นด้วยการยอมรับหลักการทางจิตวิทยาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ว่า

“ธรรมชาติได้จัดวางมนุษย์ให้ตกอยู่ในอำนาจของสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ๒ อย่าง คือ ความเจ็บปวดและความสุข ซึ่งเป็นตัวกำหนดว่าเราควรทำอะไรดี อีกแง่หนึ่ง ความสุขก็เป็นมาตรฐานตัดสินความดี และอีกแง่หนึ่ง ทั้งสองสิ่งนี้เป็นแรงจูงใจให้เราทำ พุด และคิก แม้ว่าเราจะพยายามทุกวิถีทางที่จะเป็นอิสระจากการตกอยู่ในอำนาจของทั้งสองอย่างนี้แต่กลับเป็นการพิสูจน์ว่า เรากลับเป็นทาสของความสุขและความเจ็บปวดนั้น”^{๒๐}

จากการเสนอทัศนะดังกล่าวนี้ เราสามารถที่จะวิเคราะห์ถึงความมุ่งหมายที่เขาได้กล่าวไว้เช่นนั้น หมายถึงเป็นธัมได้ยอมรับหลักการทางปรัชญาอยู่ ๒ ประการคือ

๑. หลักสุขนิยมเชิงจิตวิทยา ด้วยการกล่าวว่า มนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของความสุขและความทุกข์ ซึ่งเป็นการยืนยันในหลักสุขนิยม

๒. หลักจริยศาสตร์แบบสุขนิยม ด้วยการกล่าวว่า ความสุขเป็นมาตรฐานของการตัดสินความดี และเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์ทำ พุด คิด การกระทำทุกอย่างต่างก็เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับการมีความสุขหรือความทุกข์เท่านั้น ซึ่งเป็นการยืนยันในหลักการของจริยศาสตร์แบบสุขนิยม^{๒๑}

สาเหตุที่ยอมรับเช่นนั้นก็เพราะว่าเป็นธัมเป็นนักปรัชญาสุขนิยมมาก่อน และได้ดำเนินวิธีการทางปรัชญาผ่านทางหลักการดังกล่าวมาตลอด นอกจากเป็นธัมจะยอมรับหลักการอันเป็นพื้นฐานของธรรมชาติของมนุษย์ที่แสดงพฤติกรรมออกมาด้วยแรงจูงใจที่สำคัญ คือ สุข และทุกข์ แล้วเป็นธัม ยังกล่าวถึงพื้นฐานของมนุษย์ว่าเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความเห็นแก่ตัวนำมาซึ่งความโลภอีกด้วย

๒.๓.๒. ทัศนะเรื่องความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เป็นธัมเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นผู้ที่มีความเห็นแก่ตัวมาแต่กำเนิดไม่ว่าเรื่องอะไรก่อนที่มนุษย์จะคิดถึงคนอื่น เขาจะต้องคิดถึงตัวเองก่อนเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ การพุด หรือการคิดก็ตาม และการที่เขาคิดจะช่วยเหลือผู้อื่น ก็เพียงแต่เขาคิดว่าจะได้ประโยชน์จากการช่วยเหลือนั้น เว้นจากผลประโยชน์ของตนเองไปแล้วไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ที่มนุษย์จะหันไปช่วยเหลือคนอื่นฟรี ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นธัมถึงกลับกล่าวว่า “อย่าฝันว่าจะมีมนุษย์หน้าไหนที่จะใจดียื่นมือเข้ามาช่วยเหลือท่านฟรี ๆ นอกเสียจากว่า เขา

^{๒๐} Jerermy Bentham, **The Principle of moral and legislatuon**, (New York: Halfner Publishing, 1948), P.1.

^{๒๑} Vatsyayan Dr., **Made Easy Ethics**, (New Delhi: KcdarNath Ram Nath, 1986), P. 82.

มองเห็นประโยชน์จากการกระทำนั้นเท่านั้น”^{๒๒} แต่ก็เป็นที่สงสัยว่า เมื่อเป็นเช่นนั้นว่ามนุษย์เห็นแก่ตัวเช่นนั้นแล้ว ทำอย่างไรมนุษย์ที่เห็นแก่ตัวจะคิดไปช่วยเหลือผู้อื่นได้ และทำอย่างไรลัทธิหรือปรัชญาของเขาจึงจะได้ชื่อว่าเป็นประโยชน์นิยม เป็นเช่นนั้นว่าการที่จะทำให้คนที่เห็นแก่ตัวมาเห็นแก่ประโยชน์คนอื่นได้นั้นต้องมีความพร้อมในความต้องการของตนเองเสียก่อน เมื่อตนเองได้ประโยชน์เพียงพอแล้วประโยชน์ส่วนรวมก็จะเกิดตามมาเอง เช่น เมื่อรัฐบาลเข้าใจในหลักความเห็นแก่ตัวของมนุษย์นี้ก็ปล่อยให้ประชาชนเห็นแก่ตัวกันตามสบายเพียงแต่ควบคุมไม่ให้เบียดเบียนกันเท่านั้นก็พอ เมื่อบุคคลคิดเห็นประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่เบียดเบียนคนอื่นผลดีก็จะเกิดขึ้นมาเอง^{๒๓}

จากการกล่าวมาเกี่ยวกับแนวคิดประโยชน์นิยมของ เจเรอมี เบ็นธัม สามารถที่จะสรุปกรอบแนวคิดสำคัญได้ว่า เบ็นธัมเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์แล้วเป็นคนเห็นแก่ตัว และมักแสวงหาประโยชน์เพื่อตัวเองเป็นใหญ่แม้จะกล่าวว่าทำเพื่อคนอื่นแต่แท้จริงแล้วก็เห็นแก่ตัวทั้งสิ้น ดังนั้นการจะให้คนเห็นแก่ประโยชน์คนอื่นต้องให้รางวัลเป็นสิ่งล่อเพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนหันมาเห็นแก่ประโยชน์เพื่อสังคม เพราะทุกคนย่อมเห็นประโยชน์ตัวเองมาก่อนเสมอมนุษย์เมื่อได้รับประโยชน์เพื่อตัวเองแล้ว ก็จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นในภายหลัง หรือเมื่อผลประโยชน์ของปัจเจกชนได้รับการตอบสนองแล้ว ผลประโยชน์ส่วนรวมจะตามมาทีหลังอันนับได้ว่าเป็นผลพลอยได้จากการสนับสนุนเรื่องผลประโยชน์ของตนเอง ความเห็นแต่ประโยชน์ของตนเองเหล่านี้เป็นสาเหตุแห่งการเกิดความโลภในมนุษย์ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกคน

๒.๔ ความโลภในทัศนะคัดค้านประโยชน์นิยม

กรณีขรรณนิยมในการจัดการความโลภ ของอิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) นักปรัชญาชาวเยอรมันเกิดศึกษาและทำงานที่เมืองโคนิกส์เบิร์กเขาเริ่มด้วยการผสมผสานและแก้ไขแนวคิดระหว่างเหตุผลนิยมกับประจักษ์นิยมที่ยังมีปัญหาอยู่ และได้สร้างแนวคิดขึ้นมาใหม่ผลงานที่มีเนื้อหาคอบคลุมกว้างและเป็นระบบของเขา ทำให้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อระบบปรัชญายุคหลัง^{๒๔}

^{๒๒} Ibid., P.83.

^{๒๓} กิริติ บุญเจือ, ปรัชญาเบื้องต้นและตรรกวิทยาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๑๖๗.

^{๒๔} เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ – ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๔.

แนวคิดที่สำคัญก็คือเจตนาที่ดี คือการกระทำตามหน้าที่ ที่มีเหตุผลตามกฎของศีลธรรมโดยมีกรอบแนวคิดดังนี้

๑.เจตนา กับผลของการกระทำ

เจตนา หมายถึง ความตั้งใจหรือจงใจที่จะกระทำการกระทำอย่างหนึ่ง บางครั้งมีเจตนาดี บางครั้งมีเจตนาไม่ดี แต่สิ่งที่คนทั่วไปเรียกว่าเจตนาดีอาจจะไม่ใช่เจตนาดีเสมอ “เจตนาดี” ที่จะทำให้เกิดการกระทำดีในทรรศนะของ ค่าน้ำ จะต้องมีลักษณะดังนี้

๑)เจตนาที่เกิดจากเหตุผลและหน้าที่ การที่มนุษย์สามารถกำหนดเลือกทิศทางหรือจุดมุ่งหมายของการกระทำของตนเองได้ เพราะมนุษย์มีเหตุผลและมีความเป็นใหญ่เหนืออารมณ์กิเลส ความรู้สึก และความโกรธได้ ซึ่งต่างจากใบไม้ที่จะเคลื่อนไหวโอนเอนไปตามทิศทางของลมที่พัดไม่อาจเลือกเคลื่อนไหวในทิศทางอื่นได้ นั่นคือธรรมชาติของใบไม้

๒)เจตนาที่ใบไม้ได้ยึดถือผลที่จะเกิดขึ้นเป็นใหญ่ไม่ว่าผลนั้นจะเป็นผลที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองหรือผู้อื่น ผู้ที่กระทำเจตนาดีเพราะเป็นการกระทำที่ถูกหลักศีลธรรมและสมควรที่จะทำ เช่นนั้นบุคคลที่จะกระทำโดยหวังผลอย่างหนึ่งไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่แท้จริง^{๒๕}

ค่าน้ำ มีความเห็นว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ซึ่งเป็นค่าทางศีลธรรมนั้นจะต้องตายตัว กล่าวคือถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ การกระทำอันใดอันหนึ่งดี มันจะต้องดีเสมอโดยไม่เลือกเวลาสถานที่ สิ่งแวดล้อมตัวบุคคลหรือสถานการณ์แต่อย่างใด^{๒๖} โดยทั่วไปถือว่ามาตรฐานที่จะตัดสินการกระทำอันหนึ่งว่าดีหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับผลของการกระทำ เมื่อค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มิจริงและตายตัวจะถือเอาผลของการกระทำมาตัดสินไม่ได้ สมมุติว่าการกระทำดีคือการกระทำที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์แต่ประโยชน์มิใช่สิ่งตายตัว เปลี่ยนไปตามเวลาและสิ่งแวดล้อม ถ้าถือประโยชน์เป็นเครื่องตัดสินความดีก็เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ค่าน้ำ ไม่ยอมรับเอาผลของการกระทำเป็นสิ่งที่ตัดสินความดีของการกระทำนั้น เพราะความดีไม่ใช่ว่าสิ่งที่มีตายตัวและไม่เป็นจริง สิ่งที่จะพอใช้เป็นเกณฑ์ตัดสิน ค่าทางศีลธรรมหรือความดีตายตัวได้ว่าการกระทำอย่างนี้ถูกหรือผิด ค่าน้ำ ตอบว่า “ไม่มีอะไรในโลกนี้หรือแม้แต่ภายนอกโลกนี้ที่เราจะคิดได้ว่าเป็นสิ่งดีโดยปราศจากเงื่อนไขนอกจากเจตนาดี”^{๒๗} เมื่อมีการกระทำเกิดขึ้นสามารถมองการกระทำนั้นได้ ๒ แง่ คือ

^{๒๕} ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, จริยศาสตร์ศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒.

^{๒๖} สุวัฒน์ จันทน์จำนง, นพ., ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

^{๒๗} ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, จริยศาสตร์ศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒.

๑)มองที่ผลของการกระทำ เช่นมองว่ามันก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษมากน้อยแค่ไหนเป็นต้น

๒)มองว่ากระทำนั้นเกิดจากเจตนาหรือแรงจูงใจให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น เจตนาดีหรือไม่ดีเป็นสิ่งที่ตายตัวติดอยู่กับการกระทำเป็นเกณฑ์ตายตัวที่จะวัดได้ว่าการกระทำนั้นมีค่าทางศีลธรรมคือ ดี หรือ ชั่ว ถูก หรือ ผิด ดังนั้นการกระทำที่ดีหรือกระทำที่ถูก คือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดีโดยไม่เน้นที่ผลการกระทำ

๒.เจตนาดีกับหน้าที่

เจตนาดีในจริยศาสตร์ของ ค้านท์ มีความหมายไม่ตรงทีเดียวกับความปรารถนาดีอย่างที่เราเข้าใจกันโดยทั่วไป เช่น เพชฌฆาตซึ่งมีหน้าที่ต้องประหารชีวิตนักโทษได้ทำหน้าที่ของเขาเมื่อเช้าวันนี้คือยิงนักโทษตายไปคนหนึ่ง เขามีความปรารถนาดีต่อนักโทษคนนั้นหรือไม่บางคนอาจบอกว่าอย่างนี้ไม่เรียกว่าปรารถนาดี เพราะทำให้คนตายแต่ในกรณีนี้ ค้านท์ จะถือได้ว่าเป็นเจตนาดีสำหรับค้านท์การกระทำที่เกิดจากเจตนาดีคือการกระทำตามหน้าที่ การกระทำของเพชฌฆาตที่ยิงนักโทษนั้นเขาจะจงใจทำให้นักโทษนั้นเขาจะจงใจทำให้นักโทษถึงแก่ความตายแต่ก็เป็นการกระทำตามหน้าที่ ถือได้ว่าเป็นเจตนาดีตามความหมายของค้านท์ สำหรับค้านท์ การทำตามหน้าที่กับการทำด้วยเจตนาดีเป็นเรื่องเดียวกันมีอำนาจ ๒ อย่างที่คอยผลักดันให้มนุษย์ทำผิดหรือถูกนั้นคือ

๑)การกระทำที่เกิดจากกระตุ้นหรือความรู้สึก มิใช่การกระทำที่เกิดจากหน้าที่และไม่ถือว่าเป็นเจตนาดี แรงกระตุ้นในที่นี้หมายถึงสัญชาตญาณ ความอยาก ความโกรธ อารมณ์และความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบจะถือว่าเป็นเจตนาดีหรือเป็นหน้าที่ไม่ได้ จริยอยู่การกระทำที่เกิดจากความโลภหรือความเห็นแก่ตัวอาจจะบังเอิญตรงกับสิ่งที่ถือเป็นหน้าที่ เพราะประโยชน์ส่วนตัวแต่การกระทำนั้นไม่เป็นการทำตามหน้าที่ผู้ทำตามหน้าที่ต้องไม่คำนึงถึงตัวเองและคนใกล้ชิดของตน ความไม่เห็นแก่ตัวเพียงอย่างเดียวไม่ทำให้การกระทำอันหนึ่งเรียกได้ว่าเป็นหน้าที่ได้ต้องมีองค์ประกอบอื่นคือจะต้องไม่เกิดอารมณ์ความโลภและความอยากได้ ด้วยการกระทำที่เมตตา สงสารจะถือว่าได้ทำตามหน้าที่ไม่ได้เป็นเพียงความปรารถนาดีทั้งนี้มิได้หมายความว่า เป็นการกระทำที่ผิดมันอาจจะมีประโยชน์คือทำให้มนุษย์มีความสุขสบายขึ้น ในแง่จริยธรรมไม่มีค่าและไม่ใช่ว่าเรื่องที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ชีวิตที่สมบูรณ์คือชีวิตที่อยู่กับศีลธรรม นั่นคืออยู่กับหน้าที่มิใช่อยู่กับความโกรธหรือความรู้สึก ศีลธรรมเกิดขึ้นเมื่อความสำนึกในหน้าที่ฝืนแรงผลักดันของอารมณ์ ค้านท์ กล่าวว่า

มีคนเป็นจำนวนมากที่เอ้ออริและไม่เห็นแก่ตัวและมีความโลภโดยกำเนิด เขามีความสุขที่ได้เผื่อแผ่ความสุขให้แก่ผู้อื่นแต่ข้าพเจ้าก็บอกกล่าวว่าความเอ้ออรินี้แม้จะน่าชื่นชมและตรงกับหน้าที่ แต่ก็ไม่มีค่าทางจริยธรรมอย่างแท้จริง.....แต่สมมุติ

ว่าในใจของคน ๆ หนึ่งเต็มไปด้วยความทุกข์ของตนเองจนเขายังพอจะช่วยคนอื่นได้แต่เนื่องจากเขามีทุกข์ของตัวเองมากอยู่แล้วจึงไม่มีกระจิตกระใจที่จะเอื้อเพื่อผู้อื่นคราวนี้มาสมมุติว่าเขาคือคนที่สามารถแยกตัวเองออกจากความเฉยเมยนี้ได้ และกระทำการช่วยเหลือผู้อื่นโดยปราศจากแรงกระตุ้นและความรู้สึกใด ๆ นั่นก็เป็นครั้งแรกที่การกระทำของเขามีค่าทางจริยธรรมอย่างแท้จริง^{๒๘}

๒)การกระทำตามหน้าที่ต้องมีใช้การกระทำที่คาดหวังส่งผลสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเกิดขึ้นไม่ว่าผลนั้นจะเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ และจะเกิดแก่ตนเองหรือผู้อื่น การกระทำที่ถูกไม่ใช้การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือความสุขแต่เป็นการกระทำตามหน้าที่ เมื่อทำตามหน้าที่แล้วก็ถือว่าถูกต้องจะก่อให้เกิดคุณหรือโทษหรือไม่คนละประเด็น

๓.หน้าที่กับกฎศีลธรรม

ในทฤษฎีของค่าน้ำหนัก กฎศีลธรรมมีลักษณะคล้ายกฎธรรมชาติคือ เป็นเรื่องที่เป็นจริงในตัวเองและมีอยู่ก่อนแล้ว กฎศีลธรรมจึงมีความถูกต้องอยู่ในตัวของมันเองมิได้ขึ้นอยู่กับความโลภหรือความต้องการของมนุษย์ เป็นเรื่องของความดีจึงเป็นเรื่องของหน้าที่ที่ควรจะต้องปฏิบัติตามผู้ที่ทำตามหน้าที่หรือหลักการที่ควรปฏิบัติถือว่ากระทำดี ผู้ที่ทำผิดกฎศีลธรรมถือว่ากระทำชั่ว หน้าที่ที่แท้จริงเป็นเรื่องของเหตุผลที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือผลประโยชน์ เหตุผลที่ดีต้องเป็นเหตุผลของหลักการหรือกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม^{๒๙} สำหรับค่าน้ำหนักการตามหน้าที่คือการทำตามเหตุผลมนุษย์เรานั้นมีแรง ๒ แรงที่ผลักดันให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งคือ ๑)อารมณ์ความรู้สึกและความปรารถนาและ ๒)เหตุผลหรือปัญญาการกระทำที่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกไม่ถือเป็นหน้าที่แต่ถ้าเกิดจากเหตุผลหรือปัญญาถือเป็นหน้าที่ การทำตามเหตุผลคือการทำตามกฎโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึก ต้องทำตามกฎของคนในฐานะที่เป็นคน กฎของคนในฐานะที่เป็นคนนี้เรียกว่ากฎจริยธรรมหรือหลักศีลธรรม สรุปได้ว่าการกระทำที่ถูกคือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดีที่สำนึกในหน้าที่และมีเหตุผล การกระทำที่ตั้งอยู่บนเหตุผลคือการกระทำที่เกิดจากกฎศีลธรรม กฎทุกกฎมีลักษณะเป็นคำสั่ง คำสั่งนั้นมี ๒ แบบ คือ

๑)คำสั่งที่เงื่อนไข (Hypothetical Imperative) หมายถึง คำสั่งที่ให้กระทำโดยมุ่งจะให้เกิดผลอย่างอย่างหนึ่งเช่นถ้าอยากประสบความสำเร็จ จงขยัน อย่าขยัน อย่าเกียจคร้าน เป็นต้น ไม่

^{๒๘} วิทยวิเศษเวทย์ ศ.ดร. จริยศาสตร์:มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ ม.ป.ป., ๒๕๒๐), หน้า ๑๑๑.

^{๒๙} ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี, จริยศาสตร์ศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๑ - ๓๒.

ว่าจะเป็นคุณหรือโทษจะเกิดกับตัวเองหรือผู้อื่นก็ตามคำสั่งที่มีเงื่อนไขจึงไม่ใช่กฎศีลธรรม เพราะมีค่าอยู่ที่การหวังผลที่ต้องการ

๒) คำสั่งเด็ดขาด (Categorical Imperative) ได้แก่ คำสั่งที่ไม่มีเงื่อนไข อยู่ในรูปที่ว่าจงเพียรพยายามอย่างนี้ เพราะความเพียรพยายามเป็นสิ่งที่ดี สำหรับค่าน้ำหนักกฎศีลธรรมต้องมีลักษณะเป็นคำสั่งเด็ดขาดเพราะการทำตามคำสั่งเด็ดขาดนั้นเป็นการกระทำที่ไม่มุ่งหวังผลที่จะเกิดขึ้นไม่ว่าผลนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษและจะเกิดกับตนเองหรือผู้อื่น^{๑๐} การทำตามคำสั่งที่มีเงื่อนไขนั้นเป็นความฉลาดรอบคอบมากกว่าที่จะเป็นความดีทางศีลธรรมคำสั่งเด็ดขาดหรือกฎศีลธรรมจะต้องเป็นคำสั่งหรือไม่มีข้อแม้ใดๆ มีสิ่งเดียวได้คือทำตามกฎนั้นอย่างไม่มีเงื่อนไขดังที่ค่าน้ำหนักกล่าวว่า

แต่กฎที่ว่า เป็นกฎชนิดใดเล่า อะไรคือกฎ ซึ่งการคำนึงถึงมันได้ก่อให้เกิดเจตนาที่ดี โดยไม่มีเงื่อนไขและเป็นเจตนาที่ปราศจากการคำนึงถึงผล เนื่องจากข้าพเจ้าได้ตั้งเอาแรงกระตุ้นซึ่งเกิดจากการทำตามกฎอื่นๆ ออกหมดแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะเป็นหลักของเจตนา นอกจากการสอดคล้องอันสากลของการกระทำที่มีต่อกฎที่ว่ามันกล่าวคือข้าพเจ้าไม่ควรกระทำการใดๆ ในลักษณะที่ว่า ข้าพเจ้าไม่สามารถตั้งใจให้หลักของข้าพเจ้าเป็นกฎสากล เพียงแต่การทำตามกฎในฐานะเป็นกฎ ก็เป็นการเพียงพอที่จะใช้เป็นหลักของเจตนา^{๑๑} สำหรับค่าน้ำหนักกฎศีลธรรมจะต้องมีลักษณะสากลใช้ได้กับทุกคนกฎสากลนี้จะคอยควบคุมการตัดสินใจทางศีลธรรมถือเป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ว่าด้วยความถูกต้องหรือผิด^{๑๒} กฎศีลธรรมจะปราศจากเงื่อนไขทุกอย่าง ดังนั้นคำสั่งเด็ดขาดหรือกฎศีลธรรมที่ตายตัวในจริยศาสตร์ของค่าน้ำหนักก็คือ “จงทำตามซึ่งท่านจงใจที่จะให้เป็นกฎสากล”^{๑๓} กฎข้อนี้เป็นกฎกว้างๆ มันเป็นกฎที่ใช้ได้ทุกกรณีตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าหลักศีลธรรมอันใดอันหนึ่งมันจะถูกก็ต่อเมื่อผู้กระทำไม่อยู่ในฐานะพิเศษว่าคนอื่น

^{๑๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ – ไทย, หน้า ๑๔.

^{๑๑} วิทยวิศทเวทย์, ศ.ดร., จริยศาสตร์: มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ น.ป.ป., ๒๕๒๐), หน้า ๑๒๖.

^{๑๒} ชัยวัฒน์อัครพัฒน์, รศ., จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๑.

^{๑๓} โยสไตน์กอร์เดอร์, โลกของโซฟี, แปลโดย สายพิน ศุภทรมงคล, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓๕.

กรณีขรรณนิมในการจัดการความโลภ คำนัที่เชื่อว่าคนัที่ทำผิคนัเพราะไม่เป็นอิสระ คือถูกระแสของความเห็นแก่ตัวความรู้สึกลอยากได้ มีความโลภ ในผลประโยชน์ผลักคันให้ทำ ความผิ คนัที่เป็นอิสระคือคนัที่หลุดพ้นจากระแสของแรงขับเหล่านี้แล้วเข้ามาอยู่กับเหตุผลหรือ ปัญญาอันมีลักษณะสากลเป็นปัจจยร่วมทุกคนจะอยู่ในสภาพของปัญญาบริสุทธิ์และหมายความว่า ทุกคนจะเห็นความถูกต้องของกฎศีลขรรณเหมือนกัน เหตุผลเป็นกฎสากลที่ทุกคนมีร่วมกัน

๒.๕ สรุปลักษณะที่ตัดสินจริยศาสตร์ประโยชน์นิมและกรณีขรรณนิม

สรุปลักษณะที่ตัดสินจริยศาสตร์ที่สนะของประโยชน์นิม ลัทธินี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดเพียงอย่างเดียวสำหรับมนุษย์ จึงใช้ หลักมสุขเป็นตัตัดสินความถูกต้องเพียงอย่างเดียว แต่อันที่จริงมีสิ่งที่ดีสำหรับมนุษย์อีกมากมายไม่ว่า ความรู้ ความงาม จิตที่หลุดพ้น จาคกิเลส เป็นต้น ดังนั้น วิธีการที่ฉลาดจึงน่าจะนำหลาย ๆ มาตรการมาตัดสินด้วยจึงจะเป็นความ รอบคอบ กลุ่มนี้มองคนเหมือนเครื่องจักร ในสมองมีแต่ตัวเลข การคำนวณ เป็นคนซาเย็นเหมือน หุ่นยนต์ที่ไร้ชีวิต ประโยชน์นิมจะมีหลักการในการตัดสินใจจะมีการคำนวณปริมาณของความ สุขก็ยังเป็นปัญหามากสำหรับกลุ่มนี้กฎสำหรับประโยชน์นิม ดูเหมือนจะไม่ค่อยมีความหมายเหตุ เพราะความดี ความชั่วของผลการกระทำขึ้นอยู่กับความพอใจ หรือไม่พอใจเท่านั้น เป้าหมายก็เพื่อ ประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นขรรณชาติในความเห็นแก่ตัว รวมถึงความโลภของมนุษย์

สรุปลักษณะที่ตัดสิน กรณีขรรณนิมในการจัดการความโลภ ของค่านั กล่าวว่าเจตนาและ หน้าที่ของมนุษย์สามารถกำหนดเลือกทิศทางหรือจุดมุ่งหมายของการกระทำของตนเองได้ เพราะ มนุษย์มีเหตุผลและมีความเป็นใหญ่หรืออารมณกิเลส ความรู้สึกลและความโลภได้ คนัที่ทำผิคนั เพราะไม่เป็นอิสระคือถูกระแสของความเห็นแก่ตัว ความรู้สึกลอยากได้ มีความโลภ ใน ผลประโยชน์ผลักคันให้ทำความผิ คนัที่เป็นอิสระคือคนัที่หลุดพ้นจากระแสของแรงขับเหล่านี้ แล้วเข้ามาอยู่กับเหตุผลหรือปัญญาอันมีลักษณะสากลเป็นปัจจยร่วมทุกคนจะอยู่ในสภาพของ ปัญญาบริสุทธิ์และหมายความว่าทุกคนจะเห็นความถูกต้องของกฎศีลขรรณเหมือนกัน เหตุผลเป็น กฎสากลที่ทุกคนมีร่วมกัน การไม่ทำตามหลักการที่เป็นกฎสากลเป็นการขัดแย้งกับเหตุผลโดยตรง การปฏิบัติตามกฎศีลขรรณจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากระแสของความรู้สึกลเข้ามาสู่ปัญญา เท่านั้น

๒.๖. สรุป ความโลภในแนวคิดจริยศาสตร์ประโยชน์นิยม

มนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การเกิดปัญหาด้านจริยธรรมของสังคมจึงอยู่ในความรับผิดชอบของทุกคนในฐานะปัจเจกบุคคล ในฐานะสมาชิกของสังคมและในฐานะผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูแก่บุคคลในสังคม มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยความต้องการที่จะดำรงชีวิตให้มีความสุขและได้รับสิ่งที่ต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต มนุษย์จึงมักจะดิ้นรนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองเป็นที่ตั้ง ความต้องการทำให้เกิดเป็นกิเลสของความอยากซึ่งอาจนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่นได้ การที่จะทำให้มนุษย์ตระหนักว่าการมีความสุขแต่เพียงผู้เดียวอาจจะเป็นการทำร้ายผู้อื่น และผลสะท้อนกลับมาทำร้ายตนเองในที่สุด การปลูกฝังให้มนุษย์รู้จัก ผิด ชอบ ชั่ว ดี และการมีความสุขที่ยั่งยืน คือ การให้ความรู้และประสบการณ์เป็นสิ่งที่จำเป็น

ในแนวคิดจริยศาสตร์ของประโยชน์นิยม กระทำของมนุษย์เกิดจากการแสวงหาความสุข ความพึงพอใจและการพยายามหลีกเลี่ยงความทุกข์ แม้บางคนจะดูเหมือนทำเพื่อคนอื่น แต่ก็เป็นการกระทำเพื่อตนโดยอ้อม เป็นเพียงการปลูกพืชหวังผลเท่านั้น คนเราย่อมแสวงหาความสุขของตนเองก่อนอื่น ความสุขเป็นสิ่งที่มิมีปริมาณการหมายความว่าที่คนเราได้รับความสุขต่าง ๆ นั้นย่อมมีปริมาณไม่เท่ากัน ซึ่งมีทั้งความสุขส่วนรวมมากกว่าความสุขส่วนตัวในหลักของมหาสุขอันเป็นรากฐานของ “ประโยชน์นิยม” (Utilitarianism) ซึ่งมีหลักสำคัญว่า “การกระทำที่ดีที่สุดคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คน จำนวนมากที่สุด” เพราะเชื่อว่าสังคมส่วนรวมมีความสุข เอกชนอันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะมีความสุขไปด้วย แนวความคิดของประโยชน์นิยมไม่ถือว่าเจตนาอันก่อให้เกิดการกระทำสำคัญแต่ผล อันเกิดจากการกระทำสำคัญกว่าเจตนา หลักประโยชน์นิยมมิไว้สำหรับตัดสินการกระทำมิใช่ตัดสินคน

การจัดการความโลภในทัศนะของประโยชน์นิยม เห็นว่าความโลภเป็นเรื่องของความทุกข์และมักแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเองเป็นหลักแม้จะกล่าวว่าทำเพื่อผู้อื่นแต่แม้ที่จริงแล้วก็เห็นแก่ตัว เป็นธัมเห็นว่าเป็นประโยชน์สุขส่วนตัวต้องมาก่อนเพราะเมื่อมนุษย์ได้รับประโยชน์เพื่อตัวเองแล้วก็จะทำเพื่อคนอื่นภายหลังหรือเมื่อผลประโยชน์ของปัจเจกชนได้รับการตอบสนองแล้วผลประโยชน์ส่วนรวมจะตามมาทีหลังเขายอมรับว่าธรรมชาติได้ควบคุมมนุษย์ให้อยู่ได้อำนาจนั้นคือความสุขและความทุกข์ที่คอยชี้นำการกระทำ ความสุขที่จะถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต่อนั้นต้องมีปริมาณที่มากกว่าความทุกข์

ความแตกต่างระหว่างทฤษฎีของเบ็นธัม และ มิลล์

หลักประโยชน์ของเบ็นธัม และมิลล์นั้นแตกต่างกันถึงแม้ว่ามิลล์นั้นจะเป็นลูกศิษย์ของเบ็นธัมก็ตามซึ่งความแตกต่างของแนวคิดปรัชญาประโยชน์นิยมของทั้งสองอาจจะพิจารณาได้

ประโยชน์นิยมของเบ็นธัมเสนอว่า ผลประโยชน์ของชุมชนนั้นจะต้องมาจากผลประโยชน์ของตัวเองเป็นสำคัญ เพราะว่ามีมนุษย์คนไหนที่ไม่เห็นแก่ตัวและไม่มีควมโลภ พร้อมจะยอมเสียสละประโยชน์ของตนเองเพื่อคนอื่น โดยธรรมชาติของคนเราล้วนเห็นแก่ตัวและมีความโลภทั้งนั้น ดังนั้น เราจึงไม่ควรห้ามความเห็นแก่ตัวและความโลภของมนุษย์ เราควรปล่อยให้มนุษย์เห็นแก่ตัวและความโลภกันตามสบาย รัฐบาลหรือผู้ปกครองเพียงป้องกันไม่ให้ผู้ที่เห็นแก่ตัวและมีความโลภเบียดเบียนกันเท่านั้นก็พอ เพียงเท่านี้สังคมก็จะสงบ แต่จะเป็นการเดือดร้อนมากหากไม่ปล่อยให้ผลประโยชน์ของตัวเองเป็นพื้นฐานเพราะคนจะเบียดเบียนกัน

ประโยชน์นิยมของมิลล์ เห็นต่างออกไป หากปล่อยให้ทำดังที่เบ็นธัมเสนอก็ไม่ว่าयที่ จะเกิดความวุ่นวาย และพลอยทำให้ผลประโยชน์ส่วนรวมเสียหายด้วย เพราะเมื่อคนเห็นประโยชน์ส่วนตัวสำคัญก็ไม่มีหลักประกันอะไรที่จะยืนยันได้ว่าประโยชน์ส่วนรวมจะไม่ได้รับความเสียหาย เพราะต่างคนต่างเห็นประโยชน์ส่วนตัวและมีแต่ความโลภกันทั้งนั้น มิลล์เสนอว่าต้องส่งเสริมให้มีการมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมให้มากที่สุดเป็นสำคัญ โดยเมื่อทุกคนมุ่งไปที่ประโยชน์ส่วนรวมแล้ว ผลประโยชน์ส่วนตัวก็จะตามมาทีหลัง เนื่องจากว่าเมื่อส่วนรวมได้รับประโยชน์เราเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งก็จะพลอยได้รับผลประโยชน์นั้นด้วยเช่นกัน